

POCZAJ BÓH

ČASOPIS EVANGELSKÍCH SERBOW

10. číslo

Budyšin, oktobr 1959

Lětnik 10

Hrono za winowc 1959

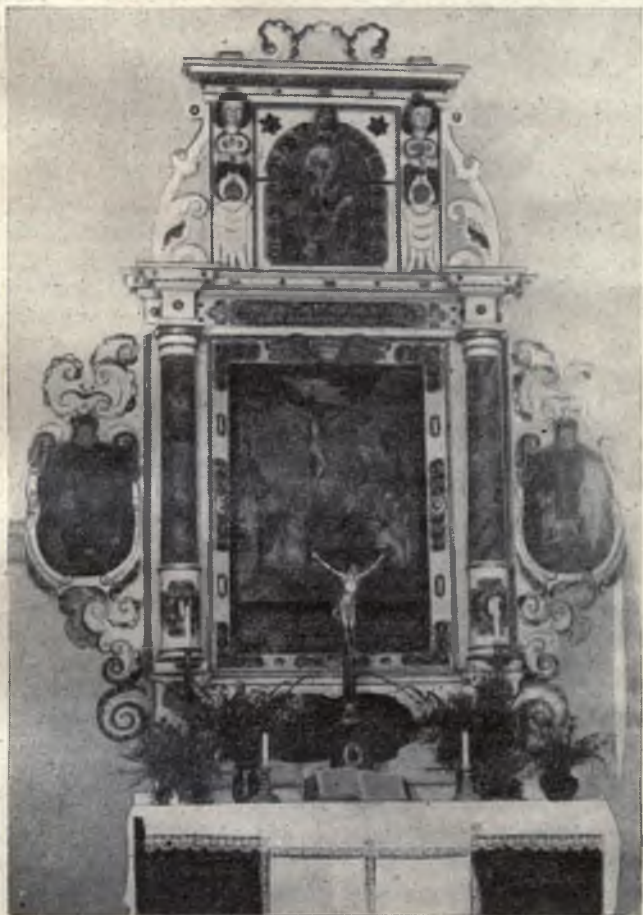
Činíce po tych, kotřiž přez wěru a sčerpność namrěwaju sluby.

Hebr. 6, 12

My trjebamy dobre přikłady. Derje, hdyž my młódsi namakamy we našej swójbje a wokolinje tajkich, kiž móžeja nam z dobrým přikladom być, derje, hdyž my starši smy sami we rečenju a we wšěm zadžeržowanju našej młódzinje přikładni. Z tym mamy wažny nadawk a wulku zamołwitosć.

Wažne je, zo čitamy — jeli to docyła činimy — biografije, zo bychmy ze žiwjenja druhich mužow a žonow něšto nawukli. A wosebje wažne je, zo bychmy tajke dobre přikłady wěry měli. A tajke su, tajcy woprawdźići Jezusowi wučobnicy, wot kotrychž móžemy wjele nawuknyć. Hlejeć, dolho wjace njetraje, a my změjeme zaso hody. Hižom nětko myslu někotry na hodowne dary. Dobry dar je něšto z našeho křesćanskeho pismowstwa. Bohu budź džak, zo je hišće mamy. Hdyž přińdžeće do města, dźiće tola při składnośći do ewangelskeje kniharnje na Hornčerskej w Budyšinje a kupće sami za sebje a za druhich, wosebje tež za młody lud, někajku křesćansku knihu, a wosebje někajku biografiju. Ta móže dobru službu wopokazać, runje po našim hronu, mjenujcy zo móžemy potom činić po tych, kiž su namrěli přez wěru a sčerpność sluby.

Kak husto je naša wěra mała a słaba! A nic mjenje husto smy prawu sčerpność zhubili! A jenož z wěru a ze sčerpność móžemy „sluby namrěwać“! Nam su wulke wěcy slubjene, a to nic hakle po smjerći we wěčnośći, ale hižo tu na zemi, mjenujcy, zo směmy za ruku Zbóžnika přez žiwjenje chodźić, kiž nam wšitke naše hrěchi wodawa a nam pomha w každej

Woltar w Delnim Wujezdže

situaciji, kiž nam rjeknje: „Ja sym winowc, wy sće hałozy; štož we mni wostanje a ja we nim, tón přinjeje wjele płodow; ale bjeze mnje njemóžeće ničo činić!“ Z nim pak wšo dokonjamy. Kak je Pawoł wuznał? „Ja wšitko móžu přez toho, kiž mje mócného čini, to je přez Chrystusa!“ My njesměmy to wopak rozumić, tute „wšo móc, wšo zamóc“. Měnjene je, zo móžemy my so w každej situaciji wopokazać jako křesćenjo, ale jenož přez njeho, w nim, přez wěru do njeho. Hrono na cyłe lěto 1959 nas stajnje na to dopomina: „Jeli zo njewěriće, njewobstejiće!“

Derje, zo dosć dobrych přikładow mamy. Činimy nětko tež p nich!

La.

Bjedrich Grul

Tak husto z nutrośću zwony słyšiš zwniće, zo by so poprawom tež raz prašec dyrbjal: „A što běše mištr, kotryž je tute zwony zhotowił?“ Zwony leć njeje mjenujcy jenož někajke rjemjesło. Zwony leć je wjele bóle wulke wuměłstwo.

W zašlych wójnach wjele zwonow rozbichu. Tohodla dyrbjaj wosady džensa nowe zwony kupować.

Hdyž raz do „Noweje sakskeje cyrkwinskeje galerije“ hladaš (to je kniha, kotraž wšitke wosady wopisuje), namakaš husto mjena mištraw, kotřiž móžachu zwony

leć. W Hornjej Łužicy a wosebje w Serbach běchu to: Handrij Herola w Drježdžanach, Michal Weinholt (a jeho synojo a wnučcy) w Drježdžanach a Bjedrich Grul-Małowjelkowski. Grulec swójba je wot 1819 do 1896 zwony laa. Nimale kóždy hornjołužiska wosada měješe Grulowe zwony. Kak wjele je jich pak džensa hišće? Nimale wšitke su rozeškrěte. Jenož tu abo tam hišće jedyn wisa na wěži. Bórže budže Grulec mjeno zabyte. A tohodla chcemy so džensa na Bjedricha Grula dopomnić.

Bjedrich Grul bě so narodził 19. 12. 1778 w Małym Wjelkowje. Grulec běchu najskerje Serbja. Nan Maćij Grul běše z blidarjom a wšitcy běchu stawy Ochranowskeje bratrowskeje wosady. Bórže ćehnjechu Grulec do Gnadenberka. Tam chcyše mlody Bjedrich rady z krawcom być. Ale jeho nan to jemu sorowje zakaza. Tehdom běše mjenujcy w Gnadenberku jedyn wěsty mištr Jan Domaš Pylar, kotryž bě nowy zwón za Klukš laa. K tutomu mužej da Grulec nan swójeho syna do wuč-

by. A Pylar běše dobry wučbny mištr a Bjedrich jara pilny wučobnik. Z 19 lětami bě dowuknyl. Bjedrich Grul so potom wróci do Małego Wjelkowa, a hdyž bě wójna 1813—1815 nimo, chcyše tam zwonowu lijernju twarić, dokož bě tak wjele zwonow přez wójnu zničenyh. Ale Ochranowska bratrowska wosada njechaše to dowolić. Tola Grul twari swoju fabriku a 1819 bě leće přerich zwonow. Bórže měješe Grul wjele nadowkow. Wšudže w Hornjej Łužicy a wosebje w Serbach rad Grulowe zwony kupowachu, mjez nimi tež Pětrowa cyrkej w Budyšinje. Wjele lět běše Bjedrich Grul načolnik swojeje lijernje. 27. 3. 1852 zemře w Małym Wjelkowje.

Jeho syn Arnošt Bjedrich Grul běše jeho naslědnik. Běše pilny a pobožny, ale tež jara chory človjek. Podarmo pytaše hojenje w Čoplicach w Českej. Zemře hižo 1864, 42 lět stary.

Jeho wudowa so zaso wuda na Božidara Wernarja, kiž běše jara dobroćiwý muž a swěrný

spomóžer zawostajenyh džěci. Běše z načolnikom lijernje wot 1864 do 1882 a wot 1886 do 1896. Jenož wot 1882 do 1885 běše Bjedrich Grul (wnuk) w fabrice.

Ale Grulec wnučcy běchu njeznjesliwi a přewulkomyslni. Tak přindže 1896 konkurs. Drježdžanska lijernja Richarda Bierlinga cytu fabriku kupi a bu tak herba starych nazhonjenjow a tradicijow.

Husto slyšiš, zo maja Grulowe zwony jara samowólny zynk. To ničo njewadzi; su potajkim runje tak kaž čłowjekojo we Łužicy. Ale hač dotal tež njejsym slyša, zo by so Grulowy zwón hdy rozpuknyl!

Mało je hišće zwonow tutoho mištra. Ale běše tola mištr z našeje domiznje! Tohodla chcemy jeho čím bóle w česći měc a mištra ani zacpěc ani zabyć. Rph.

(Štóz ma hišće stare čisla našeho časopisa, njech sej tež hišće raz přečita rjany nastawk našeho njeboh Oty Wićaza z februara 1955 „Lawska wěža w Budyšinje a Pětr Król“. Pětr Król bě džěd tutoho Bjedricha Króla. Přisp. redakcije)

Dónt najstaršeho serbskeho farskeho kubła

(Přisp. redakcije. W nastawku drje so řeči wo dónce jedneho jednotliwego serbskeho burskeho statoka, ale wočakujemy, zo budže wjele čitarjow zajimować — wosebje staršich, kotřiž so při čitanju dopominaju na swoje mlody lěta, hdyž běchu sami na službje.)

Mišnjanscy biskupja, kotřiž mějachu nadawk, křesćansku wěru do pöhanskeho serbskeho luda rozšěrjeć, derje wědzachu, kotra je najplódnjša krajina a kotra je za jich plany najkmańša wjes; a wóni wuzwolichu starodawny Hodzj, ležacy při dróze z Drježdžan do stareho serbskeho hrodu Budyšina. Hodzj běše zdobom srjedzišćo Hodzijskeho „burgwarda“. Jow založi w léce 1076 Mišnjanski biskop Beno, kiž běše z Hildesheima přišol, přenju křesćansku cyrkej mjez Milčanskimi Serbami. Tutej cyrkwi bu hižo zabodžěl wsy jako dotacija data, wobstejaca z fóbarka a někotrych poddanow. Hodzijski farar běše wužitkowar tuteje džělby cyrkwi poswjećeneje. Jemu tohodla tež niše herbske sudnistwo přisteješe. Tute kubło leži w najblišim susodstwje fary, najnišo w cyłej wsy při luboznje pluskotacej řece, wobdate z idyliskimi kućikami,

luboznymi hajkami a nahlymi brjóžkami a z romantiskim pohladom na wjes a cyrkej. Hač do léta 1941 wono Křižanec swójbje slušeše z wjesnym čisłom 19 (prjedy 10). Wono so prjedy pisaše farske kubło a je so tež pozdžišo po přejdawšim wašnju často farske kubło mjenowalo (runjež ležomosće, kotrež farar jako farske wiecežstwo wosadnym přenaješe, druhdže ležachu). Jako najdawniši fararjo so nam mjenuja w léce 1216 Přibysław, w léce 1314 Jan, potom Dietrich z Hodzija.

W léce 1592 so jako mějićel kubła mjenuje Hans Pötschke (Jan Pětrka). We wopismje we farskim archiwje so namakacym (rep. I 100. 2 č. 4) stej pisane: 1. nje-dželu po Třoch Kralach léta 1592 staj so Pětr z Haugwitz w Darinje a Jan Pětrka w Hodziju dojednałoj dla wody, kotrež da Pětr z Haugwitz z Pětrkowych lukow (jeho kubloweho wobsydstwa w „tymjenjach“) w rołkach na swój knježi dwór w Darinje běžeć. Podpisał je tuto wopismo k prawej ruce Peter wot Haugwitz za Dahren a Georg von Gersdorf a na lěwym boku Wenzeslau Warichius (to je Wjaclaw Worjeh, Hodzijski farar, spisaćel přenjeho

hornjoserbskeho katechizma) a Caspar Lehmann, Landrichter (to je předsyda serbskeho sudniskeho stoła w Hodziju [w dotalnym Pječec hosćencu]). Kak dołho su Pětrkojo hižo do léta 1592 na tutej kuble sydlili, mi njeje znate. Najskerje je kubło tež w tutej swójbje wostało (njejsym to w archiwje přeslědžil): mjenujcy w léce 1714 so jako mějićel mjenuje Mathes Petzschke (Matej Pětrka), a wot toho časa znajemy tež jeho potomnikow; posledni z nich bđ Jan Pětrka, kiž běše kubło w léce 1807 dóstał a najskerje nježenjeny bjez džěci wumřel. Jeho sotra Hana běše so na Jana Valtyna z Debricke wudała a dósta přez kup wot swójeho bratra za swójeho syna Handrija Valtyna najprjedy čežu, w kotrež wěsty Rodig bydleše. Handrij Valtyn pak běše sebi w l. 1808 tež Kubicec čežku kupil a chcyše tohodla tu přěńšu rad zaso předać; njenamaka pak kupca. Hdyž Jan Pětrka zemře dósta Handrij Valtyn (rodzeny 25. měrca 1797) to kubło, najskerje po léce 1808. Wón tež hródz nowu natwari (wopismo nad jeje wrotami) Tak slušeše kubło nětko Valtynec swójbje. W léce 1879 so Valtynec džowka Hana (druha

mjez třomi džowkami) wuda na burskeho syna Wylema Křižana ze Sćijec, kotryž bu nětko wobsedźer kubla, ale w léce 1893 hižo zemře, zawostajiwši wudowu z 9 džěćimi, z kotrychž jedyn syn w léce 1915 we wójnje wosta. Tak kubło na kóncu přeńdže na Ernsta Křižana, kiž wot džěćacych lét (po hłuchowej chorosći) ćežko słyšeše, štož jemu wšelake zadźewki a wobćežnosće we wobchadnym žiwjenju činješe; běše njezjenjeny, bjez džěći a w léce 1941 kubło předa. Nowy wobsedźer pak w léce 1952 do nawječorneho pasma čekny. Tak so kubło nětkle wot ratarskeho prodrustwa wobdzětuje.

Kubło je nimale 27 ha wulke a je najplódnije, samo w Hodziju; ma swoju lěpšinu tež w tym, zo leži we wsy, w kotrejž so namakaja wšě ratarstwu a hospodarstwu slůžace rjemjesla a w kotrejž wobsteja zwiski wikowanja, wobchadnistwa a kulturneho žiwjenja. Na tym kuble je so zděržała někotra dobra burska tradicija, wosebje pak Serbstwo.

Twarjenjow (a to wulkich) je pječ. Domske steji blisko spěšnje běžaceje rěki; na prawicu domskeho hródz, nad njej rězańca a wutwarjena komora za hólcow (karlow) a ze synowej łubju. Mjez domskim a hródzu běše prjedy zajězd do rjenje plestrowaneho wobšěrneho dwora. Domske mu napřečo je dlěše twarjenje za młody skót, swinje, kury, wodowu pjeriznu, za skład picy, za drjewo a horka ze synowej łubju; zady njeho je farska zahroda. Z lěwa domskeho je rumna bróžen z mlóćacej mašinu, kólnju a pincu. Zady njeje leži 5. twarjenje z rumami za wosobnu polstrowanu korejtu, w kotrejž jězdźachmy na swójbne swjedjenje, tež na kermušu do Sćijec, a za druhi plachtaty bruny wóz a z łubju za žito a druge wěcy. Mjez bróžnju a domskim na směr k wječoru wjedže puć z dwora při rěčnej muri do wulkeje zahrody ze štomami a zeleninu a přez rěčny most do najwjetšeho džěla ke kublu słušacych łukow a polow w zhromadnym zwisku. Po zastarskim wašnjju běše konjenc sobu do domskeho zatwarjeny. Na kuble so trjebachu tři konje. Dokelž bur něšto hektarow pódy stajnje wot fary naješe, měješe wón něšto přez 30 ha wobhospodarić.

Kajke běchu nětko čeladne, haj scyła sociologiske wobstejnosće hač něhdže do kónca zašeho lěstotka? Na čeledzi mějachmy tehdy

štyri hólcow (karlow) a tři holcy: wotročka, srěńka, třěčaka, pohonča, džowku, srěńcu a mału. Karlojo spachu nad hródzu w komorje při rězańcy, holcy w domskim; čas, w kotrymž měješe pohonč swoje ložo w konjencu, je nimo. — W domskim je wulka stwa z pohladom na dwór a při njej stwička z pohladom na rěku a na Budyško-Drježdžansku dróhu z mostom přez rěku a do džělby wsy. Wobě stwě běštej zjednočenej z wulkimi kachlemi, kotrež hač do kuchiny sahachu, w kotrychž so warješe a kotrež dyrbjachu w zymje tež wobě stwě wučoplic. Na nich so tež sad sušeše. Zezady kachlow we stwičke běše mały kućik k wohrěwanju (hela mjenowany).

(Přichodnje dale)

Serbski misijonar z Małeje Boršće pola Eskimowcow

(Pokročowanje)

W Hoffenthalu slůžachmoj 3 léta ze wšelkimi nazhonjenjemi. Dokelž mějach wjele na zhromadźiznach rěčeć, njemějach časa wšě rěče sebi pisomnje přiřadować, ale w dowěrje na pomoc swójeho lubeho Zbóžnika so na nje zwěrich. Moje jeničke přiřadowanje bě, zo sej kěrluš wupytach a někotre słowa swj. Pisma, hdžež jene druge wukładowaše, a zo so přede wšěm w nutrnej modlitwje na swójeho Zbóžnika wobročich, zo by mi za mojich lubych Eskimowcow sam prawe słowa dał. Při tym wostach, a luby Zbóžnik je mje stajnje wuslyšował a mje a mojich přiřadycharjow bohaće žohnował a to wosebje potom, hdyž so do zhromadźizny tak prawje słaby čujach. Ow, kajke zbóžne hodžiny na tajke wašnje ze swojimi lubymi Eskimowcami nazhonich! Při swjaty-maj sakramentomaj začuwachmy hižo něšto wo přichodnej krasnosći Božeho kralestwa.

Jene léto po naju započatku w Hoffenthalu jewješe so tam mjez Eskimowcami rozplómjenjeny duch. Zwopředka njewědźachmy, što z nim započec. We wěrje wubudzeni zhromadźowachu so w swóich domach a wuznawachu sej mjez sobu swoje hrěchi, ale bórže bu z toho činjena wěc a někotři zdachu so hordzić ze swóim wuznawanjom. Hdyž skónčnje slowo z japoštołskich skutkow (2,17,18): A stanje so w poslednich dnjach, praji Bóh, ja chcu wuleć wot swójeho ducha na wšitko čělo;

Wy dyrbiće mój lud być!

Pod tutym hesłom steješe lětuši němski ewangelski cyrkwinski dzeń, a pod tutym nadpismom smy tež w poslednim čisle našeho „Pomhaj Bóh“ rjanu a žiwu rozprawu čitali. My směmy hišće dodac, zo tutón nastawk je pochadzał z pjera serbskeje wosadneje, kotraž běše jedna tych mało wobdzělnikow na tutym wulkim zjězdze w Mnichowje. A to je naša křescanska serbska sobusotra Marta Pětřowa z Wadec, kiž je hižom w mějskim čisle našeho časopisa pěsničku přinošowała. Snano pisa wona zaso jónu něšto za naš serbski wosadnik.

a waši synojo a waše džowki budža wěšćic a waši młodžency budža widzenja widzeć a waši starši změja sony, tež na swóich wotročkow a na swóje džowki chcu w tych dnjach wot swójeho ducha wuleć, a woni budža wěšćic — na so počahowachu, bě jasne, zo tole njebě z Božeho Ducha, ale zo bě rozplómjenitosć wutroby zajala. Nětk bě najwyši čas, zo bludžacych ze wšej lubosću a chutnosću na jich strašny puć pokazachmy. Z pomocu našeho lubeho Knjeza so nam to tež poradzi a ja njemóžu so Zbóžnikej dodzakować, zo je tehdóm njebože, kotrež wosadže hrožeše, wotwobročil. Wjele scerpnosće a hnady je nuzne wubudzenych prawje wodzić. Woni spóznowaju swój hrěch a chcedža so ze wšej mocu polěpsić a pobožni być a dokelž chcedža to sami ze sebje činić, nimaju dosć mocy a přiřdu při tym na džiwne puće, zo bychy zlemu wobarali a skónčnje so skaža z duchownej hordosću a nadutosću.

Při wubudženju w Hoffenthalu w léce 1805, kotrež so tež bórže wupřestrě na Okak a Nain, so husto stawaše, zo někotři, kotřiž běchu swoju skaženosć spózнали, započachu wótře plakać abo samo winceć. To běše zwopředka cyle wěšće znamjo jich wěrneho rozkaća bjez kóždého ludarstwa. Bórže pak nasta mēnjenje, zo tajke wašnje słuša k prawej pobožnosći. Njeby-li so nětk tomu wobarało, by so wjele dobreho ze złym skažylo.

(Přichodnje dale)

Narodna móc serbskeho přédowanja

W Slepjanskej wosadze bě so roznesło, zo změje farar Rejsler-Budestečanski, kotryž bě do wójny farar w Slepom, při pohrjebje serbske přédowanje a zdobom měješe pohrjeb tež wonkownje hinaši napohlad. Serbowki Slepjanskeje wosady su so zwučiły, dokelž su wšě pohrjebje z němskim přédowanjom, nětko tež w čornej drasće swojich lubych k poslednjemu měrej přewodźeć. Hdyž pak bě serbske čelne přédowanje přizjewjene, běchu nětko tež zaso po starym wašnjú w bělych płachtach přiše.

Wšitko za kóčko

Bertholdowa w Nürnbergu ruce łamajo stej. Muschi, jeje a jeje džěci lubušć sedzi wysoko na jaworje (Ahorn), bojaznje so wo hałozu džeržo. Zły pos je kóčku tam horje zhonil.

Nětko so wjac doprědka ani dozady njezwěri, jeje styskne mjawćenje nawabi wjele přihladowarjow. Dyrbjeli wohnjowu woboru z dolhim rěblom wolać? Ale wšak bě podla cyrkus! A tam běštaj tola bratraj Josef a Jac Gambi z Francowskeje, artistaj na „Perchowej žerdzi“. „Přińdzemaj a pomhamoj kóčke“, troštowachu Bertholdowu. Mi a tebi nič staji Jac 80 puntow čězku žerdz na ramjo a kaž wopica lezeše bratr po njej horje. To pak so ludžo džiwachu!

Pišćele w Delnim Wujedze

„Njetrjebaš so bojeć, mała Muschi!“ rěčeše Josef kóčke, kiž poła dwělowanja z hałozy na njeho hladaše. Čisće změrom přinjese dyrkotace zwěrjatko po chałbacy m šćěžorje dele do rukow jeje knjenje.

Za dolhi čas njejsu pěkni artistoj w cyrkusu tajki džakowny přiklesk dostali, kaž na tutym nalětnim dnju w Nürnbergu, hdyž su małemu zwěrjatku pomhali. „Smy towaršojo tež tutech zwěrjatkow“ a njechachu žanych pjenjz brać.

(Tierfreund 1959) H. W.

hladali. My wšak tutu pokornu třechu předewšěm lubowachmy, dokelž so při tym stajnje dopominachmy, kak běchmy tehdom hromadze w zymje a w blóće po hatach lazyli sćinu ze serpom žnjejo. Při kryću bě nam potom wažna rada knjeza Gudy z Komorowa, kotryž je jako hólć we Łazu sam hišće pomhał knježe bróznje sćinu kryć. Wón běše tón jenički, kotryž měješe hišće w tym nazhonenje. Nětko pak bě třecha na někotrych blakach džěrawa a ničtó tu njebě, kotryž by ju wuporjědźić móhl. Tuž dyrbjěše wosada na překryće Božeho domu hić. Za jene lěto su so pjenjezy za to z dobrowólnymi darami nawdawale. Tuž je nam nětko tež nowa třecha zaso luba.

Drježdžany. 17. njedzela po swjatej Trojicy (20. 9. 1959) běchu w Drježdžanach zaso serbske kemše. Přédował běše serbski superintendant. Ličba wopytowarjow drje běše mała, ale lubosć mjez kemšerjami, kaž so wona na bjesadze po kemšach jewi, je přeco hišće samsna. Přichodne serbske kemše budu druhu njedzela w adwenće, 6. 12. 1959, popołdnju w 15.30 hodž. w cyrkwi swj. Marka (Markuskirche Dresden-Pieschen) — přédować budze farar Šořta-Rakečanski.

Bukecy. Na woprawdže derje zasluženy wotpočink podał je so w započatku tuteho měsaca 82 lět stary naš dołholětny kantor Arnošt Lodni. Něhdze 60 lět stej w cyrkwinskej službje. W léce 1892 je započal jako młody wučer a je tehdom hižom husćišo na kemšach sobu skutkował jako organista, a to we Wóslinku a w Klukšu; 1902 su jeho za kantora we Łupoji powolałi a 10 lět pozdžišo do našeje wosady. A tu je 46 lět hromadze džělał — štož so tež husto njestawa — z jednym fararjom a dušowpastyrjom, mjenujcy z našim njezapomnitým sup. Mjerwu. Wosada a cyly

serbski cyrkwinski wokrjes, haj wšak cyła krajna cyrkej so jemu džakuje za wšu prócu a swěrnosć w službje hać do wysokich lět, wšak bě sam tež dobry Serb. Haćrunjež je nětko šol oficielnje na wotpočink, tak chce nam tež hišće dale služić a pomhać jako wuměnikar, doniž so žadyn naslědnik njenamaka. Za swjatok žohnowaného žiwjenja přejemy jemu dale Božu miłosć a jeho měř!

Njeswaćidło. Jara žel nam čijnješe, zo dyrbjachmy rjanu sćinowu třechu ze swjateho Božeho domu dele wzac. W zymje 1947/48 běchu cyhele hišće sčězka dostać a tuž so tehdom rozsudzichmy, w Rakečanskich hatach, ale tež tu wokoło Njeswaćidla a pola Miłkec, sćinu žnjeć a z njej cyrkej přikryć. A wulkotnje bě so skutk poradził. Z daloka jězdžachu k nam, zo bychy sej spodziwanja hódnu a swojoraznu sćinowu třechu wob-